

Quickscan Bos van Rijkee Alblasserdam

Ecologische quickscan in het kader van de Flora- en faunawet

In opdracht van de Gemeente Alblasserdam

Quickscan Bos van Rijkee Alblasserdam

Ecologische quickscan in het kader van de Flora- en faunawet

Auteur: W.A. den Boer
In opdracht van: Gemeente Alblasserdam
Opdrachtgever: K. Okker
Rapportnummer: 2014-03
Status: **Concept**
Datum oplevering: 13-02-2014
Aantal pagina's: 11

Wouter den Boer Natuurlijk

Wouter den Boer Natuurlijk
Zevengetijdeklaver 9
3069 DK Rotterdam
06 19414770
info@wdbn.nl

Inhoud

Inhoud	1
1 Inleiding.....	2
1.1 Aanleiding.....	2
1.2 Doel	2
1.3 Leeswijzer	2
2 Beschrijving van het plangebied	3
2.1 Ligging.....	3
2.2 Gebiedsbeschrijving	3
3 Wettelijk kader.....	4
3.1 De Flora- en faunawet.....	4
3.2 Gebiedsbescherming.....	5
4 Methode.....	5
5 Resultaten	5
5.1 Voorgenomen ingreep	5
5.2 Aanwezige biotopen.....	6
5.3 Ecologische potenties en verwachte effecten	7
5.4 Gebiedsbescherming.....	8
6 Toetsing aan de Flora- en faunawet.....	9
7 Conclusies en aanbevelingen	10
7.1 Conclusies.....	10
7.2 Aanbevelingen.....	10
Bronnen.....	11

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In de gemeente Alblasterdam wordt de herinrichting van het Bos van Rijkee voorbereid. Het betreft een van oorsprong smal verkaveld geriefhoutbos wat behoort bij het Huis van Rijkee. Het inmiddels doorgeschoten geriefhout is zowel historisch, landschappelijk als ecologisch van substantiële waarde. Het is ook de enige groene kern van betekenis in het oude centrum van het dorp.

In geval van ruimtelijke ingrepen stelt de Flora- en faunawet dat vooraf moet zijn onderzocht of er in een plangebied beschermde soorten worden verwacht en wat hierop de gevolgen van de geplande ingrepen zijn. In dit verband heeft dhr. K. Okker van de Gemeente Alblasterdam aan Wouter den Boer Natuurlijk de opdracht gegeven om een ecologische quickscan uit te voeren naar de mogelijke aanwezigheid van en/of gebiedsfuncties voor beschermde flora en fauna op de planlocatie.

1.2 Doel

Het doel van een quickscan is om inzicht te krijgen welke (beschermde) soorten mogelijk in het gebied voor kunnen komen en welke eventuele gevolgen van de voorgenomen ingrepen hierop kunnen worden verwacht. Tevens geeft de quickscan antwoord op de vraag voor welke soortgroepen aanvullend onderzoek nodig wordt geacht. Het aanvullend onderzoek kan als basis dienen voor een eventuele ontheffingsprocedure in het kader van de Flora en faunawet.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk twee is het plangebied omschreven. Hoofdstuk drie bevat het wettelijk beschermingskader in geval van ruimtelijke ingrepen. In hoofdstuk vier is de methode opgenomen. De resultaten worden in hoofdstuk 5 uiteengezet. In hoofdstuk 6 zijn de mogelijke gevolgen van de geplande ingreep op de aanwezige soorten in relatie tot de Flora- en faunawet bepaald. Hoofdstuk 7 bevat conclusies en aansluitend enkele aanbevelingen. Als laatste is er een bronvermelding opgenomen.

2 Beschrijving van het plangebied

2.1 Ligging

Het plangebied bevindt zich in de gemeente Alblasterdam in de provincie Zuid-Holland. Het betreft een bos langs de zuidkant van het centrum, gelegen tussen de Wilde Woutstraat en de dijk (Cortgene), zie voor ligging afbeelding 1 (rood omlijnd). Het behoort van oudsher bij het Huis van Rijkee, dat zich ten zuiden van het bos bevindt.

Afbeelding 1 Ligging van het plangebied (bron kaart: google)

2.2 Gebiedsbeschrijving

Het Bos van Rijkee bestaat uit doorgeschoten geriefhout, dat is gelegen op smalle kavels doorsneden en omringd door sloten. De sloot langs de noordkant is een oud kreekrestant dat vroeger uitmondde in de nabij gelegen rivier de Noord. Het bos is sinds enkele jaren in eigendom van de Gemeente Alblasterdam. Het onderhoud is de laatste twintig jaar zeer extensief, waardoor het is uitgegroeid tot een bos met hoogopgaande bomen. Oorspronkelijk was het niet toegankelijk. Doordat een oud hek aan de Zeevaartschoollaan inmiddels is verdwenen, kunnen wandelaars het bos betreden en zijn er spontaan padjes ontstaan.

3 Wettelijk kader

3.1 De Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet regelt de bescherming van onze inheemse planten- en diersoorten. Enkele belangrijke bepalingen die relevant zijn met betrekking tot het plangebied zijn hierna beknopt beschreven.

De **zorgplicht** stelt dat iedereen die redelijkerwijs kan vermoeden dat zijn of haar handelen schadelijke gevolgen kan hebben voor plant en dier, verplicht is deze handelingen achterwege te laten of alle mogelijke maatregelen te treffen de schadelijke gevolgen hiervan te beperken of ongedaan te maken.

Het is bij wet **verboden** om:

- inheemse planten te vernielen, te verzamelen of hun stand- en/of groeiplaatsen te vernietigen;
- inheemse dieren te verwonden, te verzamelen dan wel opzettelijk te verstoren;
- vaste nest-, rust-, voortplantings- en verblijfplaatsen van inheemse dieren te beschadigen, te vernielen, uit te halen en/of te verstoren.

De wet gaat uit van het **Nee, tenzij-principe**. Dit betekent dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde planten of dieren, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan. Wanneer bij ruimtelijke ingrepen onvermijdelijk schadelijke gevolgen worden verwacht voor ter plaatse voorkomende (beschermde) planten- en/of diersoorten, zal een **onthefing in het kader van de Flora- en faunawet** moeten worden aangevraagd. In dat geval zijn altijd actuele en gedetailleerde gegevens over de in een plangebied aanwezige flora en fauna nodig. Dit betekent in veel gevallen dat er, voorafgaand aan de ontheffingsaanvraag, een (groot) gedeelte van een jaar geïnventariseerd moet worden. Daarnaast duurt de verwerking van de ontheffingsaanvraag zelf meestal nog enkele maanden.

Bij een ontheffingsaanvraag hoort tevens, dat er bij de werkzaamheden moet worden gezocht naar zogenaamde verzachtende maatregelen om de verwachte schade aan planten en dieren tot een minimum te beperken. Alleen wanneer men werkt volgens een door het Ministerie van Economische Zaken (voormalig EL&I) goedgekeurde **gedragscode** hoeft voor bestendig (natuur)beheer of -onderhoud géén ontheffing te worden aangevraagd.

In een aantal gevallen is **vrijstelling** van de hierboven genoemde bepalingen mogelijk. Dit heeft over het algemeen betrekking op zogenaamde “lichte” soorten als bosmuis, mol en veldmuis in gebouwen en op erven. Daarnaast zijn soorten aangewezen die zijn vrijgesteld van verboden in geval van werkzaamheden in kader van natuurbeheer en -ontwikkeling, bestendig (regulier) beheer of onderhoud van bijvoorbeeld houtopstanden. Hiervoor is in 2005 **de AmvB art. 75** van de Flora- en faunawet in werking getreden. Hierin zijn alle soorten – behalve vogels - onderverdeeld in drie tabellen. Algemene (“lichte”) soorten staan in tabel 1, overige soorten in tabel 2 en strikt beschermde soorten in tabel 3 (hieronder vallen bijvoorbeeld de vleermuizen).

Broedende **vogels** mogen niet verstoord worden. Dit geldt in principe voor alle soorten. Daarnaast zijn vogelnesten, zowel in en op gebouwen als ook boomholten, die ook buiten het broedseizoen in gebruik (kunnen) zijn als vaste rust- en verblijfplaats,

jaarrond beschermd (categorie 1 t/m 4). Nestplaatsen van vogelsoorten die bij verlies van een vaste broedplaats van het voorgaande jaar zelf in staat zijn zich elders te vestigen, vallen onder de lichtste categorie (categorie 5).

3.2 Gebiedsbescherming

Naast de omschreven bescherming van soorten in de Flora- en faunawet, vindt ook op landelijk (ecologische hoofdstructuur EHS, ook wel aangeduid als Nationaal Natuur Netwerk) alsook op Europees niveau (Natura 2000) bescherming van gebieden plaats. De ecologische hoofdstructuur bestaat uit een netwerk met kerngebieden en natuurontwikkelingsgebieden welke onderling zijn/worden verbonden door ecologische verbindingzones. Ruimtelijke ontwikkelingen of plannen mogen geen significante afbreuk doen aan de kwaliteit van deze aangewezen gebieden en zones, tenzij daarvoor geen reële alternatieven zijn of er sprake is van groot maatschappelijk belang.

4 Methode

Aan de hand van een terreininspectie zijn globaal de aanwezige biotopen van het plangebied in kaart gebracht. Aan de hand hiervan kan bepaald worden welke (beschermd) flora en fauna in het onderzoeksgebied kan worden verwacht. Incidentele waarnemingen van tijdens de terreininspectie aanwezige (beschermd) flora en fauna worden genoteerd. Daarnaast worden bestaande bronnen geraadpleegd - zoals verspreidingsatlassen en internet - om te weten of er in het verleden beschermde soorten binnen het plangebied of in directe omgeving zijn waargenomen. Van de opdrachtgever wordt informatie over de geplande werkzaamheden opgevraagd. Op basis hiervan wordt een inschatting gemaakt van de mogelijke gevolgen van de ingrepen op de aanwezige flora en fauna. De invloed van de geplande werkzaamheden kan mogelijk ook effect(en) hebben buiten het plangebied. Daarom wordt de directe omgeving eveneens bekeken.

De terreininspectie heeft op 10 februari 2014 plaatsgevonden. Er is daarbij gebruik gemaakt van een verrekijker en een fotocamera.

5 Resultaten

5.1 Voorgenomen ingreep

De bedoeling is het bos zodanig in te richten dat het refereert aan de oorspronkelijke functies, maar met meer (bio)diversiteit en versterking van de recreatieve waarde. Het is van groot belang dat de oude kavelstructuur daarbij gespaard blijft. Het plan bevindt zich nog in de ontwerpfase en is nog niet concreet. Zeker is wel, dat er bomenkap zal plaatsvinden om deels het oorspronkelijke beheer terug te brengen en tevens meer afwisseling te creëren. Mogelijk zullen er daarom ook andere soorten bomen en/of struiken worden aangeplant. Het bos zal in de toekomst in elk geval deels publiek toegankelijk blijven. Eventueel worden hiervoor ook voorzieningen aangelegd, zoals een wandelpad. Waarschijnlijk zullen de dichtgeslibde kavelsloten worden gebaggerd.

5.2 Aanwezige biotopen

Het bos bestaat uit een boomlaag met voornamelijk smalle hoogopgaande essen, elzen, esdoorns en beuken. Vooral de esdoorn lijkt hierin een dominante soort te zijn. Verder staat er een enkele zomereik, acacia, populier en een monumentale kastanje. De meeste bomen zijn nog niet heel oud (<50 jr) en gemiddeld ongeveer 30 tot 40 cm dik. Er is zowel staand als liggend dood hout aanwezig. Er zijn in het bos diverse boomholten en spleten te vinden. De struiklaag - vooral bestaand uit hulst, taxus en vlier - is laag en van weinig betekenis. De bosbodem is schaars bedekt met boomopslag, klimop en plaatselijk enige kruiden, grassen of wat mos. Naast fijn takhout en afgevallen blad ligt er nauwelijks strooisel, zie afbeelding 2.

Afbeelding 2 Het Bos van Rijkee, met de doorgeschoten boomlaag, weinig ontwikkelde struiklaag en ondiepe sloten

De watergangen tussen de kavels zijn smal, ondiep en liggen vol blad en bagger. Door de schaduw en gebrek aan doorstroming is het watermilieu nagenoeg levenloos. De oevers zijn steil en behalve wat klimop, grassen, kruiden en een plek mos veelal kaal. De omringende sloot is niet veel beter. Het oude kreekrestant aan de noordkant is beduidend breder en heeft vanwege de schaduwwerking van het bos ook maar geringe potenties voor goede ontwikkeling van waterleven.

Tussen het bos en de dijkhuizen ligt een tuinzone van ongeveer 15 meter breed. Momenteel bestaat het tuingedeelte vooral uit terras en gazon. Langs de oostkant tussen de dijkopgang en het woonhuis bevindt zich nog een in verval geraakte stinzentuin. Op het talud zijn met stenen muurtjes een soort terrassen gemaakt, waarin van oudsher voornamelijk bolgewassen te vinden waren.

5.3 Ecologische potenties en verwachte effecten

Flora

Er zijn tijdens het terreinbezoek geen beschermde wilde plantensoorten in het plangebied aangetroffen. De potenties voor waardevolle wilde vegetaties lijken beperkt. Wel zijn er, ook buiten de vervallen stinzentuin, verspreid in het bos opkomende bosgewassen waargenomen. Gezien de historie van het plangebied kan er hier sprake zijn van een oorspronkelijke en ook oude stinzenflora. In dat geval zouden er beschermde soorten en/of vegetaties in het gebied aanwezig kunnen zijn. Grootschalige veranderingen van de bodem zouden nadelig kunnen zijn voor deze standplaatsen.

Vogels

Het bos is in ruime mate geschikt als broedplaats voor algemene bos- en struweelvogels. Tijdens het veldbezoek zijn onder andere de soorten houtduif, merel, roodborst en winterkoning waargenomen. Soorten als fitis, tjiftjaf en zanglijster zijn ook zeker te verwachten tijdens het broedseizoen. In de watergangen zaten diverse paartjes wilde eend en een waterhoen. Er werden ook verschillende soorten waargenomen die in boomholten broeden, waaronder koolmees, pimpelmees, holenduif en boomkruiper. In de dikkere bomen zijn diverse spechtengaten aangetroffen. In en directe rond de grote kastanje zijn meerdere bezette boomnesten van blauwe reigers aanwezig, zie afbeelding 3. Deze nesten zijn jaarrond beschermd. Het bos is een van de weinige potentiële broedplaatsen van betekenis voor diverse vogelsoorten in de omgeving. Grootschalige bomenkap zal minstens tijdelijk nadelige gevolgen hebben voor de aanwezige broedvogels. Wordt de herinrichting gevolgd door een intensief beheer en sterk verhoogde recreatiedruk zal het ook op de lange termijn verlies van geschikt broedbiotoop betekenen.

Afbeelding 3 De oude kastanje met reigernesten

Zoogdieren

In het plangebied zullen algemene grondgebonden zoogdiersoorten zoals bosmuis, bos- en huisspitsmuis, egel en mol voorkomen. De aanwezigheid van de zwaar beschermde waterspitsmuis en noordse woelmuis is in omgeving van het plangebied bekend. Deze soorten zijn echter vooral gebonden aan vochtige gebieden met goed ontwikkelde riet- en oevervegetaties. Daarvoor is het plangebied duidelijk ongeschikt. Tijdens de terreininspectie zijn geen kleine zoogdieren waargenomen. De aanwezigheid van zwaar beschermde grondgebonden zoogdieren in en direct rond het plangebied wordt niet

verwacht. Negatieve effecten van de geplande herinrichting op bestaande beschermde populaties in de omgeving zijn eveneens uitgesloten.

In en direct rond het plangebied wordt een aantal algemene vleermuissoorten verwacht, waaronder laatvlieger, gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. Eventueel kunnen er ook grootoor-, water- en meervleermuizen voorkomen. In het bos zijn diverse boomholten aangetroffen die goed als vleermuisverblijf zouden kunnen fungeren. Als jachtgebied voor vleermuizen zijn zowel de windluwe bosranden met aangrenzende oeverzones als ook de open structuur in het bos zelf interessant. Hoogst waarschijnlijk is het bos ook voor gebouwbewonende vleermuissoorten uit de omgeving een belangrijke foerageerplek. Tevens kan het bos onderdeel uitmaken van vliegroutes die vleermuizen afleggen van en naar hun jachtgebieden. Kappen van bomen met spleten en holtes is nadelig voor boombewonende vleermuizen. Grootschalige omvorming van het bos kan de functies van jachtgebied en vliegroute schaden.

Vissen

In de watergang tussen de kavels zijn de potenties voor vissen zeer gering. Verbreding en/of baggeren van deze watergangen zal, mits uitgevoerd in de juiste periode, geen blijvende negatieve effecten op eventueel aanwezige vissoorten hebben. Er ontstaat juist meer geschikt leefgebied.

Amfibieën en reptielen

In het plangebied kunnen algemene amfibieën voorkomen, zoals gewone pad, bruine kikker en kleine watersalamander. Tijdens het bezoek zijn er geen amfibieën waargenomen. De zwaar beschermde rugstreeppad en heikikker komen in de gemeente voor. Echter geschikt leefgebied is voor deze soorten in het plangebied niet voor handen. Ook verstoring van de geplande activiteiten op bestaande populaties van deze amfibieën is uitgesloten. Beschermde reptielen komen er in de omgeving van het plangebied niet voor.

Ongewervelden

Enkele in ons land voorkomende soorten ongewervelden (waaronder vlinders, libellen, kevers en mieren) zijn beschermd. De betreffende soorten zijn echter vooral gebonden aan specifieke biotopen (heide, grote rivieren, oude bossen) welke niet in of in directe omgeving van het plangebied aanwezig zijn. De aanwezigheid van zwaar beschermde ongewervelde dieren in het plangebied is uitgesloten.

5.4 Gebiedsbescherming

Het plangebied en omgeving

Het bos van Rijkee valt niet onder Europese, nationale of provinciale gebiedsbescherming. In het gemeentelijke beleid is het plangebied wel aangewezen als bijzonder of waardevol gebied. Herinrichting van het bos zal geen negatieve invloed op beschermde gebieden (waaronder Boezems Kinderdijk en de Groene Long) in de omgeving uitoefenen.

6 Toetsing aan de Flora- en faunawet

Op basis van het veldbezoek en de bestaande gegevens is de mogelijke aanwezigheid van (beschermde) flora en fauna in en direct rond het plangebied bepaald. Maar omdat er nog geen concreet plan is, valt moeilijk te beoordelen of en in welke mate de omvorming ook daadwerkelijk in strijd met de Flora- en faunawet zal zijn.

Flora

Het Bos van Rijkee bevat een mogelijk oude en oorspronkelijke stinzenflora. Als dit het geval is, zijn groeiplaatsen van bepaalde bolgewassen beschermd. Vernietiging van deze groeiplaatsen is in strijd met de Flora- en faunawet.

Vogels

In het bos zijn jaarrond beschermde nestplaatsen van vogels aanwezig. Het betreft vooral licht beschermde soorten die na verlies van hun broedplaats in staat zijn zich het volgende jaar elders te vestigen (zogenaamde categorie 5). Werkzaamheden uitvoeren in de tijd dat vogels broeden is altijd in strijd met de wet.

Zoogdieren

In het bos zijn verschillende boomholten en -spleten waargenomen. Daarmee zijn er (tijdelijke) vleermuisverblijven in het plangebied te verwachten. Ook zou het gebied voor diverse soorten vleermuizen van belang kunnen zijn als onderdeel van een vliegroute en als jachtgebied. Vleermuizen(verblijven) vallen onder het zwaarste beschermingsregime van de Flora- en faunawet.

Vissen

Door de werkzaamheden uit te voeren in het najaar of in de winter kunnen nadelige gevolgen voor eventueel in de wateren aanwezige vissen worden voorkomen. Overtreding van de Flora- en faunawet kan worden vermeden.

Amfibieën en reptielen

In het deelgebied worden geen zwaar beschermde amfibieën en/of reptielen verwacht. Voor de algemene soorten hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd en geldt alleen de zorgplicht.

Ongewervelden

De aanwezigheid van zwaar beschermde ongewervelden, waaronder sommige vlinders en insecten is uitgesloten.

Gebiedsbescherming

Het gebied is niet wettelijk beschermd. Negatieve gevolgen van de geplande ingreep op in nabij gelegen beschermde gebieden worden ook niet verwacht. Wel is het gebied door de Gemeente aangemerkt als uniek en waardevol.

7 Conclusies en aanbevelingen

7.1 Conclusies

Het Bos van Rijkee wordt door de Gemeente als waardevol en uniek gezien, maar valt niet onder Europese, landelijke of provinciale gebiedsbescherming.

Bij omvorming van het bos en de watergangen kunnen negatieve gevolgen optreden voor beschermde stinzenflora, broedvogels en vleermuizen. Voor de overige soortgroepen geldt dat de geen (zwaar) beschermde soorten nadelig zullen worden beïnvloed.

Het is van belang om te achterhalen of er oorspronkelijke groeiplaatsen van beschermde stinzenplanten in het bos aanwezig zijn.

In het bos zijn op zijn minst beschermde boomnesten van blauwe reiger, ekster, boomkruiper, kool- en pimpelmees en grote bonte specht aanwezig. Deze soorten vallen echter onder broedvogels van categorie 5, wat een licht beschermingsregime betreft. Zwaar beschermde soorten (categorieën 1 t/m 4) broeden er hoogst waarschijnlijk niet in het bos, maar hun aanwezigheid valt zonder vervolgonderzoek niet geheel uit te sluiten. Voor algemene broedvogels geldt dat kappen van bomen buiten het broedseizoen niet in strijd is met de Flora- en faunawet.

Het is zeer waarschijnlijk dat vleermuizen het plangebied gebruiken om te verblijven en te jagen. In geval dat er bomen gaan worden gekapt, zal onderzoek naar vleermuizen noodzakelijk zijn.

7.2 Aanbevelingen

Het is aanbevolen de groeiplaatsen van stinzenplanten in het Bos van Rijkee goed in kaart te brengen. Dit kan aan de hand van bestaande gegevens in combinatie met veldonderzoek. Zodoende kan er in de planvorming en bij de uitvoering rekening mee gehouden worden.

Omdat er in het bos beschermde nestplaatsen aanwezig zijn, is het verstandig nader onderzoek uit te voeren naar vogels. Hierbij zal het dan met name moeten gaan over de jaarrond beschermde soorten (categorie 1 t/m 5). Zo kan worden uitgesloten dat er daadwerkelijk zwaar beschermde soorten voorkomen of dat het bos op een andere manier een essentieel onderdeel uitmaakt van hun leefgebied. Juist omdat het bos de enige groene kern in de omgeving is, dient men hier zorgvuldig mee om te gaan. Daarnaast kunnen de actuele gegevens mede een basis zijn voor de omvormingsplannen.

Het is aanbevolen om altijd mitigerende maatregelen te treffen, waardoor verwachte nadelige gevolgen van een ingreep zoveel mogelijk beperkt zullen blijven. Enkele voorbeelden zijn:

- de periode van uitvoering (vooral m.b.t. vissen en algemene broedvogels)
- sparen van oude bomen (met name met holten/spleten) binnen het plangebied
- gestructureerde werkwijze en controle daarop

Bronnen

* Geraadpleegde bronnen waarnaar niet specifiek wordt verwezen

- * Briggs, B. & D. King, 1998. *The Bat Detective*. A field guide for bat detection. Stag Electronics, West Sussex.
- * Dijk, A.J. van, 2004. *Handleiding Broedvogel Monitoring Project*. Broedvogelinventarisatie in proefvlakken. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- * Gegevensautoriteit Natuur, 2012. *Vleermuisprotocol*.
- * Projectplan Herinrichting Bos Rijkee, 2014. Gemeente Alblasserdam.
- * Lange, R., et al, 1994. *Zoogdieren van West Europa*. Utrecht.

- * www.waarneming.nl
- * www.zuid-holland.nl
- * www.hetInvloket.nl

